

Néhány kérdés a képviselet köréből.

Írta: Dr. KELEMEN LÁSZLÓ egyetemi m. tanár,
tanszéki jogú előadó.

1. §. Fogalomelemzés.

A felek a jogügylet megkötésénél más személyek közreműködését is igénybe vehetik. Ez a közreműködés szorítkozhatik merőben *tényleges* cselekményekre (*technikai* közreműködés), mint aminő pl. az írásbeli nyilatkozat *elkészítése* (megszövegezése, vagy leírása), de állhat *jogi* természetű cselekményekből is¹ és ez utóbbiak közül különösen jelentősek azok, amelyeknél a közreműködő személy a fél *helyett* jár el, pl. az ügyleti nyilatkozatot, amelyet a félnek kellene megtennie, az ő nevében a közreműködő teszi meg.² A merőben *technikai* közreműködés minden ügyletnél lehetséges, a helyettesítésben jelentkező *jogi* közreműködés ellenben egyes (főleg család- és örökjogi) ügyletek természetével össze nem fér (*legszemélyesebb* ügyletek).

A fél helyettesítésének főalakja a *képviselet*, mely fogalmilag a tágabb értelemben vett *feljogosításoknak*, vagyis azoknak a magánjogi helyzeteknek a körébe tartozik, amelyeknél fogva valaki más jogi helyzetében egyoldalú cselekményeivel közvetlen változást idézhet elő, mégpedig ezeknek abba a csoportjába, amelyben ez a kihatás *jognyilatkozat* útján történik. (Szűkebb értelemben feljogosítás alatt az ily hatással bíró nyilatkozatoknak épp a képviselet körén kívül eső lehetőségeit értjük, így pl. amikor a feljogosított a maga nevében jár el.). Hatalmasságfakasztó hatása tehát lényegéhez tartozik és az egész jogintézmény, nemkülönben joghatásai megértésének ez a felismerés a kulcsa.

¹ Jhering osztályozása: Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte. Jh. Jb. I. 1857. 273—350. és II. 1858. 67—180.

² Jogi értelemben vett helyettesítésről épp azért csak ilyenkor szólhatunk. Ez különösen a nem együttesen jelen lévő felek ügyletkötésénél gyakori, míg a pusztán *technikai* közreműködés sűrűn előfordul más esetekben is. Ilyen a már említettekén kívül pl. az árut a vevő kezébe adó kereskedelmi alkalmazotté is az *átadás* (traditio) dologi ügyletében. *Jhering* példája: I. m. 278. 1.

Képviselet hazai jogunk szabályai szerint akkor forog fenn, ha a helyettes (képviselő) erre vonatkozó *hatalma* alapján és e jogainak *határai között* (C. II. 1711/1935. J. H. IX. 899.), az ügyletet *képviselői minőségében*, ilyenként, a *helyettesített* (képviselt) *fél nevében és részére* köti meg.

Ha az ekként adott fogalommeghatározást elemeire bontjuk, a következő kép tárul elénk:

1. A *képviselési hatalom* vagy *jogszabályon*, vagy *ügyleti intézkedésen* alapszik. Előbbi esetben *törvényes* képviseletről, az utóbbiban meghatalmazásról szólnak. Az ú. n. vélelmezett meghatalmazottak, aminők a feleség a háztartási szükségletek beszerzése terén, nem az előbbi, hanem az utóbbi csoportba tartoznak, mert ha a meghatalmazást részükre a tárgyi jog adja is, abba a helyzetbe viszont, amelyhez a törvény ezt fűzi, a képviselt akarata emeli őket. A *jogi személyek* közegeit ellenben az uralkodó felfogás³ *Schlossmannal* szemben⁴ egyáltalában nem sorozza a képviselők közé, mert cselekményeiket a jogi személy *saját cselekményeinek* tekinti (*Organtheorie*) és nem lát bennük a jogi személlyel szemben oly önálló jogalanyokat, mint aminők a képviselők személyében a képviselttel szemben a képviselési jogviszonyban állanak.⁵ A *szocialista szervezeteknek* tehát nemcsak az egymásközi, de a *harmadik* személyekkel kötött szerződése is esnek a képviselés körébe, aminthogy a *szovjet* jogban, amelyben ezek a szervezetek a fejlődés eddig ismert legmagasabb fokát érték el, a *megkötés* módzatai tekintetében is különleges szabályok alatt állanak.^{5a}

A törvényes és az ügyleti intézkedésen alapuló képviselet meg-

³ Megalapozója *Gierke*: Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung. 614 és köv. 1. Továbbá: D. Privatrecht, I, 472 és köv. 1.

⁴ Die Lehre von der Stellvertretung és Organ und Stellvertreter. Jh. Jb. 44. (II. F. 8.) 1902. 289—330. 1.

⁵ Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a közegeknek egyébként sem lenne önálló jogalanyiségük. *Schlossmannak* nem helytálló tehát sem az az ellenvetése, hogy az uralkodó nézet annak egész személyiségét, aki valamely jogi személy közegévé vált, ez utóbbi által valósággal felszívhatja (vollständige Aufsaugung), sem az, hogy ennek alapján különösen kötelező jogviszony a közeg és a jogi személy között nem keletkezhettek (Jh. Jb. 44. a 300 és köv. lapokon). Az uralkodó felfogás csupán arra mutat rá, hogy a közeg akkor, amikor ilyenként jár el, a jogi személlyel szemben más helyzetben van, mint a képviselő, s ez feltétlenül helyes, bár bizonyos rokonvonások a kettő között kétségkívül mutatkoznak. Ez a közeg e mivoltán kívül eső személyiségét egyáltalában nem érinti.

^{5a} V. I. *Szerebrowszkij*: A szovjet polgári jog alapelvei. Ford. Benkő Gyula. Bp. 1949. 53. 1.

különböztetése gyakorlati szempontból két vonatkozásban jele-
tős: a) a képviseleti hatalom *terjedelme*, b) a képviseltnek a *kép-
viselő vétkességéért* való felelősségének kérdésében.

a) A képviseleti hatalom *terjedelmét törvényes* képviselet ese-
tében a vonatkozó tárgyi jogszabály határozza meg, ügyleti intéz-
kedéssel sem kiterjeszteni, sem megszorítani nem lehet. A másik
szerződő félnek a jogismerés általános kötelezettségéből kifolyólag a
terjedelmet — tehát a törvényben foglaltató korlátozásokat is —
ismernie kell, s az, hogy tényleg ismerhette-e, jogilag közömbös.
Ezzel szemben az *ügyleti* intézkedésen nyugvó képviseleti hatalom
terjedelme a *meghatalmazás tartalmától*, vagyis a meghatalmazó
akaratótól függ, aki azt egyes — leginkább a kereskedelmi *jogban*
előforduló kivételektől (pl. Kt. 39. §.) eltekintve, — tetszése szerint
korlátozhatja és e jogköre a forgalom biztonsága érdekében épp
csak annyiban van megszorítva, hogy a képviseleti hatalom korlá-
tozásának a másik fél részéről kellő gondosság kifejtése és közön-
séges eljárás mellett *megismerhetőnek* kell lennie (C. 1342/1919. J.
L. 207. l.). Jogi személy képviseleténél ehhez elegendő, ha a kor-
látozást a szervezeti szabályzat magában foglalja (C. II. 1907/1937.
J. H. XI. 854. C. V. 508/1922. M. D. XVI. 2. I.)

Korlátozás azonban műértelemben csak ott forog fenn, ahol a
meghatalmazó a képviselet *terjedelmét természetes határainál* szű-
kebbre szorítja, vagyis szorosabbra szabja, mint amennyire tárgyá-
nál és tartalmánál fogva a közönséges életfelfogás szerint terjedne.
Ezen túl viszont a képviselet akkor sem terjed, ha korlátozva nincs.
Gyakorlatunk etekintetben főleg azt tekinti irányadónak, hogy a
képviselő által kötendő jogügylet *közönséges tartalma* mit tesz
szükségessé és mit nem. Az *adásvételi* ügylet kötésére adott meg-
hatalmazás tehát nem terjed ki *bizonyos körülmények bekövetke-
zéséből* eredő kár megtérítésére vonatkozó *kötelezettségvállalásra*
(C. 2009/1903. Szladits—Fürst: II. 82.), mert ez nem tartozik az
adásvételi ügylet közönséges, rendszerinti tartalmához. Alapelvül
szolgál, hogy egyrészt a forgalom harmadik személyekkel szemben
lehetőleg megkönnyíttessék, és biztonsága a szükséges mértéken túl
ne korlátoztassék, másrészt a képviselő a képviselt részéről belé-
helyezett bizalommal az utóbbi kárára vissza ne élhessen (C. II.
5955/1925. M. T. VIII. 18.) De — mint ténykérdésnél⁶ — figye-
lembe jönnek az összes körülmények, különösen az ügyvitel mérete
(gazdaság kiterjedése), a képviseleti cselekmény vele való össze-
függésének szorossága, az ügylet tárgyának értéke, a megkö-
tés körülményei, stb. Ehhez képest gyakorlatunk a gazdasági
ingatlanoknak és ingóknak *tűzkár* elleni biztosítását nem te-

⁶ V. ö. Grosschmid: Fej. II. 88. §. 1. 9. j. 84. l.

kinti a gazdaság vezetésével oly szoros összefüggésben állónak, hogy az utóbbira nézve adott megbízás a képviselőt erre is feljogosítaná (2613/1900. Dt. 3. f. XIX. 130.), de ha a tulajdonossal, vagy a hasznélvezővel való érintkezés nagyobb nehézségekbe ütközik (így pl. külföldi tartózkodás esetén) a terményeknek elemi csapások elleni biztosítására, ideértve a jégkárbiztosítást is, a gazdaságvezetőt felhatalmazottnak tartja (Bp. T. II. G. 25. 1905.). Az, aki a cséplési munkálatok vezetésére megbízást kapott, eme működési köréből kifolyólag jogosult mindazokat a halasztást nem tűrő és gyors intézkedést igénylő rendelkezéseket megtenni, amelyek nélkül a munka kellő eredménnyel nem folytatható (G. 618/1905. Dt. 4. f. V. 19.), de a hosszabb útra készülő földbirtokos részéről „mindenféle ügyeinek rendezésére, különösen összes ingatlanain folytatott házi, vagy bérleti gazdálkodásának vezetésére“ adott meghatalmazás nagyobb mennyiségű termények beszerzésére, határidőügyletek kötésére és szokványbúza vételére nem terjed ki, mert az ily ügyleti cselekmények kívül esnek a gazdaság vezetésének tárgyi körén és legkevésbé sem tartozhatnak a földbirtokos ügyleteinek rendezéséhez (C. 1322/1902. Dt. 3. f. XXIII. 87.). A kereskedelmi üzlet vezetésére vonatkozó megbízás ugyancsak nem jogosít fel az egész árúkészlet egy tételbeni eladására (C. VII. 599/1943. J. H. XVII. 464), sem az erdőbirtok kezelésére és hozamának értékesítésére adott meghatalmazás az okszerű és rendszeres kezelésre, valamint a megállapított üzemterv szerint időnként kitermelésre kerülő fatermékek értékesítésének körét meghaladó, különösen olyan ügyletek kötésére, amelyek több éven át kitermelésre kerülő famennyiséget előre lekötnek, a versenyajánlatokat évekre kizárják és méreteiben előre nem látható vagyoni kockázatot hárítanak a képviselőre, végül annak az őt megillető alanyi jogokból folyó szabad rendelkezési és a képviselői megbízás visszavonhatására vonatkozó jogát is több évre korlátozzák. (C. VII. 1247/1940. J. H. XIV. 638.) De a vagyoni ügyekben adott korlátlan rendelkezési jog viszont a vagyonhoz tartozó jelzálogjogok törlésére vonatkozó engedély kiállítása iránti jogot is felöleli, még ha azok között az ügyek között, amelyekre nézve a meghatalmazás szövege szerint „különösen“ megbízást nyer az illető, ez nincs is felsorolva (C. Pk. V. 518/1936. J. H. X. 527.) Megjegyzendő, hogy a képviselőt tárgyi körének e szigorú szem előtt tartása nincs ellentétben a képviselővel szerződő fél részéről nem ismert képviselői korlátozások hatálytalanságára vonatkozóan fenntebb mondottakkal, mert azt, hogy a megbízás tárgya szerint mit foglal magában és mit nem, minden rendes jártassággal bíró embernek tudnia kell, itt tehát nem oly határok érvényesülnek vele szemben, amelyekről nem tudhat.

b) *Törvényes* képviseletnél a *képviselő vétkeisége*ért a képviselt gyakorlatunk szerint *nem* felel (Rp. II. 8105/1915. M. D. X. 141.), míg a *jogügyleten nyugvó* képviseletnél a felhívott általános szabálynál fogva természetesen igen. A kivételnek nyilván az az oka, hogy a törvényesen képviseltnek — a meghatalmazóval ellentétben — a képviselő személyének megválasztására rendszerint nincs befolyása (döntő semmi esetre sem) és így méltánytalan lenne ez utóbbi vétkes magatartása veszélyének viselésére kötelezni.

2. A jogügyletet a képviselő *e minőségében kötöttnek* csak akkor tekinthetjük, ha az eljáró személy képviselői mivolta a másik fél előtt ismeretes. (*Nyilvánossági elv. Offenheitsprinzip.*) Ez egyike a magánjog ama sarkalatos tételeinek, amelyeket a legmélyrehatóbb magánjogi változások sem ingattak meg, fennáll csorbítatlanul a *szovjet jogban* is.^{6a} Az azonban nem szükséges, hogy a képviselő ezt kifejezett kijelentéssel egyenesen feltárja (C. 5564/1924 Gr. XX. 579.), elég ha a másik fél a körülményekből közönséges figyelem mellett felismerheti, vagy egyébként is tudja, illetve tudnia kell. Ha a képviselői minőség és az, hogy a képviselő képviselte körében jár el, a másik fél előtt rejtve marad, úgy voltaképp ügylet nem jönne létre, mert amit a képviselő ilyenkor kijelent, azt nem akarja, amit pedig akar, azt nem jelenti ki,⁷ a magánjog azonban a forgalom biztonsága érdekében ilyenkor a képviselőt saját személyében jogosítja és kötelezi (C. 5564/1924⁸), függetlenül attól, vajjon a másik fél érdekei szempontjából jelentős-e, hogy kivel áll jogviszonyban⁹. Emellett azonban nyitva marad az a kérdés, hogy a képviselt a képviselőhöz való viszonya alapján mennyiben igényelheti ilyenkor az ügyletből fakadó jogok reáruházását és vállalhatja magára az ebből fakadó kötelezettségeket. Nézetünk szerint ez kizárólag a jogok és kötelezettségek átruházhatásának általános szabályai szerint

^{6a} *Szerebrowszkij*: I. m. 67. l.

⁷ Így *Staud.* Komm. 164. §.

⁸ A német irodalomban azonban van olyan felfogás is (Fischer: Komm. 164. §. 7. *Cosack*: Lehrb. 218.) amely emellett a képviselt joghatásait (a képviselt jogosítottá és kötelezetté válását) is beállottnak tekinti. Ez a képviselő és a képviselt helyzetét ilyenkor lényegében olyanféleként fogja fel, mint a bekebelezett és a be nem kebelezett tulajdonosét. Hazai jogunktól azonban ez a jogszerkezet idegen.

⁹ *Lenel* (I. m. 64.), *Hölder* (I. m. 164. §. 2.) *Kipp* (73. §. 15.), *Zitelmann* (I. m. 119.) és *Leonhard* (Allg. Teil. 364. és köv. l.) szerint a képviselői minőség fel nem tárásának a képviselőt jogosító és kötelező hatása (B. G. B. 164. §. 2.) nem áll be olyankor, amikor a másik félre nézve közömbös, hogy kivel áll jogviszonyban. A gondolat megszívülésére érdemes, hazai jogunkban azonban ilyen megszorító gyakorlat nincs.

döntendő el és a képviseleti jogviszonynak a róla mit sem tudó harmadik személlyel szemben kihatása nem lehet. Az érdekkör helyes mérlegelésével nem zárkozhatunk el azonban a másik fél ama jogának elismerése elől sem, hogy az állítólagos képviselői minőség igazolását követelhesse, különösen a jogviszonyt bontó nyilatkozatoknál (pl. felmondásnál), mert nem lehet tőle megkívánni, hogy készenlétben tartsa magát oly szolgáltatásra (a bériemény visszbocsátására, kamatos tőke visszafizetésére), amelyet az állítólagos képviselt esetleg el sem fogad.¹⁰

3. *Más nevében* (in alio nomine) az köti meg az ügyletet, aki ezzel kifejezetten; vagy a körülményekből kitűnően (l. 2. p.), de — a nyilvánossági elvnek megfelelően — mindenképpen kifejezésre jutóan¹¹ a maga ügyleti jogosultságának és kötelezettségének kizárásával (nemleges szemlélet¹²) — egészben más jogalanyt személyileg akar jogosítani, vagy kötelezni (tevéleges szemlélet¹³). Ezzel kapja meg a cselekmény azt a képviselt felé tartó tárgyi irányt, amelyen *távolbhatása* megindul¹⁴. Aki másnak, mint pl. a vagyonsfelügyelő, a csődtömeg és zárgondnok, valamint a végrendeleti végrehajtó csak egyes *vagyontárgyait* igazgatja, habár ezekről a tulajdonos vagyónára kihatóan rendelkezik, *nem személyileg* akarja őt jogosítani, illetve kötelezni, ezért nem igazi képviselő, s az ilyen jogviszony nem képviselet. A különbséget *Biermann* példája¹⁵ pompásan szemlélteti: ha a csődtömeg gondnok köt bérleti szerződést, ebből kifolyólag a közadóst a kikötött bérért nem lehet perelni, míg ha a kiskorú törvényes képviselője bocsátkozik ilyen jogügyletbe, az igény a kiskorúval szemben megáll. Az előbbi esetben ugyanis a jogügylet a közadósra nézve csak vagyoni következményekkel jár, míg az utóbbiban a kiskorút személyében kötelezi. Az *érdekképviselet* és a he-

¹⁰ Így *Grosschmid*: Fej. III. 82. §. 8. a. 8. 1.

¹¹ Ez általánosan elismert jogelv. *Manigk* ugyan egyik művében (Anwendungsgebiet. 5. H. Stud. zur. Erl. des B. R. Breslau 1901.) azt a felfogást vallja, hogy a szóban forgó akaratnak kifejezésre jutása csak ott szükséges, ahol a cselekmény idegen érdekkört érint, minden más esetben ellenben elég lenne az eljárás más nevében történééséhez ez erre irányuló akarat, ámde idegen érdekkört nem érintő ügylet alig van, s amit *Manigk* ilyennek tekint (az elhagyást és foglalást) annak ügyleti jellege legalább is kétséges. Mindenesetre az ilyen ügylet sokkal kivételesebb jelenség, semhogy szabályalapul szolgálhatna. L. *Rümelin*: Das Handeln in fremden Namen, Arch. Civ. Prax. 93. 1902. 131—308. 159. 1.

¹² Ezt hangsúlyozza *Schlossmann*: II. 342.

¹³ Ezt találjuk *Enneccerusnál*: I. 541.

¹⁴ *Jhering*: Jh. Jb. I. 320.

¹⁵ Zur Lehre von der Vertretung und Vollmacht. Berlin. 1900. 9. 1.

lyettesítés nem azonos fogalmak¹⁶, s a képviselőlet jogkövetkezményeinek személyi jellege folytán képviselt személy (természetes, vagy jogi) létezését szükségkép feltételezi.¹⁷ De ez a személy, mint a jogviszonyok alanyai általában, *egyelőre* határozatlan is lehet, csak adva legyenek azok a módozatok, amelyek mellett a még személyileg bizonytalan képviselt egyénileg majdan meghatározható lesz. Az eljárás más nevében történéséhez elegendő annak kifejezésre juttatása, hogy az ügylet joghatásai ne az ezt tényleg megkötő képviselő, hanem *más valakinek* a személyében álljanak be, még ha nem is bizonyos, hogy ez a valaki ki, vagy kicsoda lesz. Ha ugyanis határozatlan személlyel (cum incerta persona) egyébként lehet jogviszonyba lépni, miért ne lehetne — ugyanazon feltételek mellett és határok között — ezt képviselőlet útján is megtenni?

Mindenesetre óvakodni kell attól, hogy az eljárás más nevében történését — úgy, mint pl. a képviselőlet fogalmától idegenkedő római jogi felfogás hatása alatt a német közönséges jog tette, — életserültlenül szűken értelmezzük. Ez ellen annak idején *Schlossmann* teljes joggal emelte fel szavát. De az viszont ismét a másik szélsőség, ha — mint különösen egyes francia írók teszik¹⁸, azt, aki képviselői minőségét feltárja, sőt még azt is, aki ezt el nem leplezi, úgy hogy a körülményből kitűnik, *már* ezzel más nevében eljárónak tekintjük. A kereskedelmi bizományi ügylet ugyanis kitűnő példáját nyújtja annak, hogy a képviselőt az a körülmény, hogy eme minősége közismert, vagy azt pl. cégtábláján, ügyleti levelezésén, stb. maga feltünteti, egyáltalában nem akadályozza abban, hogy a képviselőlet keretében saját nevében kösse meg az ügyleteket. Ez tehát egymagában nem elegendő ismertetőjegy és az akarat tartalmának döntő voltát el nem homályosíthatja.

A más nevébeni eljárás *esetleges* (jövőbeli körülménytől függő) is lehet, pl. a képviselő, akinek birtokában részben saját, részben képviseltje tulajdonát képező ingók vannak, oly dolgot ad el, amelyről az ügyletkötés pillanatában maga sem tudja, hogy az övé-e, vagy a képviselté.¹⁹ Ilyenkor, feltéve, hogy a más nevébeni eljárásnak az esetlegessége is kellőképp kifejezésre jut, — a másik fél részéről a *bizonytalan személlyel szerződés szándéka* (animus ad incertam personam tradendi) és esete forog fenn, amely a határozatlan személyhez szóló címzés szabályaihoz igazodik.

¹⁶ L. erre nézve: *Hupka*: Die Vollmacht, 1900. 3. 1.

¹⁷ *Staudinger*: Komm. I. 5. cím. Vorbemerk. 4. b. 677. 1.

¹⁸ Így *Boyer*: Essai sur la representation dans les actes juridiques. Toulouse. 1898. 8. 1. *Laurent*: XXVIII. N. o. 50.

¹⁹ *Rümelin* példája: Das Handeln in fremden Namen. Arch. Civ. Prax. 93. (N. F. 43.) 1902. 131—308. a 224. 1.

Ha a másik szerződő fél személye általában bizonytalan is lehet, úgy — ugyanezen határok között — a más nevébeni eljárás hasonló bizonytalansága ellen sem emelhetünk elvi kifogást, s a távolbahatást csak azért, mert esetleges és a tényállás jövőbeli alakulásától függ, meg nem tagadhatjuk. Viszont azt a felfogást, hogy ha a képviselő egyáltalában nem juttatja kifejezésre, hogy saját, vagy képviselői minőségében jár-e el, (pl. a kifutó fiú cigarettát vásárol). amennyiben — mint a mindennapi élet pillanatok alatt lebonyolódó kézpénzügyleteinél — a másik félre nézve közböbs, hogy kivel áll jogviszonyban, a képviselő utólagos elhatározásától függne, hogy az ügyletet maga, vagy a képviseltje részére kötöttnek kívánja tekinteni, vagyis hogy az ilyen eljárásban — a mondott feltétellel, — a más nevébeni véghezvitel eshetősége mindig bennerejlenék, nem oszthatjuk. Az a körülmény ugyanis, hogy az eset sajátosságaihoz képest történetesen nem sérti a másik fél érdekeit, még nem jogosítja fel a képviselői minőségét és eljárásának más nevében történő voltát kellőképp kifejezésre nem juttató, s ehhez képest a másik szerződő féllel szemben nem képviselőnek, hanem saját személyében szerződő félnek jelentkező egyént arra, hogy utóbb magát önkényesen a képviselő jogállásába helyezze, s ezzel a jogviszonyban egyoldalú személycserét eszközöljön. Eltekintve attól, hogy még a lezártaknak látszó jogviszonyokban is mérülhetnek fel utólag olyan mozzanatok (pl. szavatosságból fakadó igények érvényesítése), amelyek ha eredetileg közböbs volt is, egyszerre lényegessé tehetik, hogy a képviselővel szerződött fél kivel áll szemben (behajthatatlanság!), a szerződés eredeti tartalmának olyatén egyoldalú megváltoztathatása ellen, amelyet a hivatkozott felfogás megengedhetőnek tart, elvi kifogást kell emelnünk, mert az sem a szerződési hűség elvével, sem a jogügylet kötelező erejével és ez utóbbi akarati alapjával nincs kellő összhangban.

2. §. A képviselet „távolbahatása“.

A képviselet jogkövetkezményeinek lényege az ú. n. *távolbahatásban* (Fremdwirkung) csúcsoadik ki, ami azt jelenti, hogy a képviselet révén kötött ügylet *közvetlenül és kizárólag* a képviseltet jogosítja és kötelezi (C. V. 3806/1941. J. H. XVI. 191. C. 298/1893. 207.²⁰ A képviselő tényei akként hatnak, mintha magától a képviseltől származnának, s az előbbi ténybeli tudomása az utóbbiával

²⁰ Leonhardnak az az ellenvetése (Vertretung und Fremdwirkung Jh. Jb. 86. (II. F. 50.) 1936 32. l.), hogy ily távolbahatás más jogintézményeknél (így pl. a harmadik személy javára szóló szerződéseknél, a csödtömegegondnok ügyleteinél, sőt bizonyos körülmények között a nem jogosult rendelkezéseinél) is előfordul, tárgyilag helyes ugyan, de nem változtat sem azon, hogy a képviselet jog-

azonos (C. 2469/1901. J. L. 207.). Az ügyletből fakadó jogokat és kötelezettségeket tehát nem kell a képviseltre külön engedményezni, illetve részéről átvállalni, mert azokat, — mint a szovjet tudósok is hangsúlyozzák, — közvetlenül szerzi meg (Szerebrovskij: 67. l.) de a képviselő viszont a vele szerződő féllel szemben — úgy mint a római jogban az institorikus képviselőnél — nem lesz a képviselt együttkötelezettjévé sem,²¹ kivéve, ha rosszhiszeműség terheli, mert ilyenkor az ezzel okozott kárért a képviselő a vele szerződött félnek vétkeisége, a képviselt pedig — a törvényes képviselő esetét kivéve — megbízása alapján, annak szabályai szerint felel (Bp. T. I. G. 427/1903. Dt. 3. f. XVII. 30.) A képviselőnek ez az egyébkénti ügyleten kívül állása élesen domborodik ki abban a gyakorlatban, amely a képviseltjének időközben örökösévé vált törvényes képviselőre az általa ebben a minőségben korábban kötött szerződést — ha a gyámhatóság képviseltje érdekében még jóvá nem hagyta.²² saját személyében kötelezőnek nem tekinti (C. V. 4747—1922. M. D. XVI. 113.²³

A képviselet távolbahaatásának dogmatikus magyarázatára nézve három elmélet fejlődött ki: 1. az eszköz, 2. a képviseleti és 3. az együttműködési, vagy vegyes elmélet.²⁴

következményei között a távolbahaatás oly uralkodó helyzetet foglal el, aminőben más jogintézményeknél alig láthatjuk, sem ama tényen, hogy a képviseletnél általában, a személyre (s nem egyes vagyontárgyakra) vonatkozik, egészen saját színezetet nyer. Abban is igaza van Leonhardnak, hogy a távolbahaatás a képviselő fogalmához nem elegendő (6. l.) de azt az álláspontját, hogy hozzá nem is lenne feltétlenül szükséges, már nem oszthatjuk, mert az ennek példázására szerkesztett mesterséges esetek egészen kivételes jellegűek és nem igazi képviseletek.

²¹ *Tarrible* találó kifejezése szerint az ügylet megkötésével eltűnik, mint a feleslegessé vált állvány az építkezés után, *Tarrible*: Rapport N. o. 10. Locré: VII. 380. l. Fenet: XIV. 595. és 596. l.

²² Jóváhagyás esetében ugyanis az reá, mint örökösre száll át.

²³ Mindazonáltal az ügyletkötés a képviselőre nézve sem közömbös tény, mert — a már említett rosszhiszeműség esetén kívül — túllépés, vagy álképviselet esetében reá nézve is járhat jogkövetkezményekkel. Ilyenkor egyesek szerint (Így *Glück*: Komm. XV. 330. és *Göschel*: Vorlesungen, 534. §.) ha a képviselt vagyontárgyainak birtokában van, köteles lehet ezekből teljesíteni. Az a kötelezettsége pedig, hogy a vele szerződő felet a képviselttel szemben jogai érvényesíthetése érdekében helyzetbe hozza, mindenképpen fennáll. (*Seuffert*: Prakt. Pandektenrecht II. 338. §. 3. 226. l.) bizonyos jogkövetkezmények tehát mégis hárulnak reá az ügyletkötésből.

²⁴ Az első kettőnek kitünő bírálatát adja *Boland*: De la representation. Univ. de Liège. 1927. A harmadikkal szemben azonban szemlélete túlságosan egyoldalú. Behatóan bírálja az elméleteket *Hupka* is: I. m.

1. Az ú. n. *eszközelmélet* szerint a képviselet útján történő ügyletkötésnél a képviselt, nem pedig a képviselő akarata érvényesül, az utóbbi cselekményei jogilag az előbbiéi és a képviselő nem több a képviselt pusztá eszközénél. A jogügylet képviseleti oldalán csak egy akarat van, a képviselté, — a képviselő ennek épp oly egyszerű továbbítója, mint akár a levél, a távirat, vagy a távbeszélő készülék. A képviselet útján eljáró fél maga cselekszik, ezért az elméletet *Selbsthandelntheorie*-nak is nevezik. Főképviseelője *Savigny*,²⁵ aki mellett *Canstein*,²⁶ *Hellmann*,²⁷ *Mulenbach*,²⁸ *Puchta*,²⁹ *Ruhstrat*³⁰ és *Scheurl*³¹ érdemelnek említést. Ez a felfogás azonban a való tényekkel alig egyeztethető össze, hiszen az ügyletet kétségtelenül a képviselő köti meg, s hogy ez a cselekmény nem az övé, hanem másé, nem több pusztá fikciónál. Hasonló a helyzet az akaratelhatározásnál is: annyiban, amennyiben az ügyletkötő cselekményre irányul, ez is feltétlenül a képviselő sajátja, amelynek önállósága, különösen szélesebb körű képviseleti hatalom esetében, így pl. amikor a vételár megszabását a képviselt a képviselőre bízta, meglehetősen élesen kidomborodik. A képviselőnek pusztá eszközzé való lefokozása emellett a jogi bonyodalmak egész sorának csíráit rejti magában, így különösen megnehezíti a túllépés jogkövetkezményeinek helyes és méltányos megállapítását, valamint az ügyletkötésnél jelentős alanyi mozzanatok kellő értékelését. Az újabb irodalom ezért már meglehetősen szakított is ezzel az elmélettel és inkább a képviseletit követi.

2. A *képviseleti elmélet* (Representationstheorie) voltaképp az előbbi fordítottja, mint az, úgy ez is csak egy akaratot ismer a jogügylet képviseleti oldalán, de ezt viszont — az előbbivel ellentétben, — osztatlanul a *képviselőének* vallja, az ügyletkötő cselekmények szerinte a képviselő tényei, amelyeknek csupán a joghatásai állanak be a képviselt személyében. Az ügyleti akarat és a felhatalmazás — úgymond az elmélet, — két különböző dolog, az utóbbi csak előfeltétele és érvényességi kelléke annak, hogy a képviselő cselekményei közvetlenül a képviseltet jogosíthassák, illetve kötelezhessék, de nem jelenti egyben a képviselet útján kötendő szerződésben kifejezésre jutó ügyleti akaratot. A képviseleti elméletet

²⁵ Obligationenrecht. II. 54—57. §.

²⁶ Buch's Archiv f. H. R. XXI. 289.

²⁷ Stellvertretung: 8. — 10. 19. — 20.

²⁸ Cession. 3. §.

²⁹ Pand. 246. 273. §. 5. és 9.

³⁰ Über Savigny' s Lehre von der Stellvertretung:

³¹ Kritische Übersicht. 332. és köv. 1.

vallják Brinz,³² Enneccerus,³³ Heifrom,³⁴ Hupka,³⁵ Jhering,³⁶ Regelsberger,³⁷ Tuhr,³⁸ Windscheid³⁹ és Pilon,⁴⁰ hogy csak a legfontosabbakat említsük. A képviselő jogi helyzetét ez az elmélet kétségkívül helyesebben ítéli meg, mint az előbbi, de igen nagy hibája viszont, hogy épp azzal a magyarázattal marad adós, amit keres. Azzal a megállapítással ugyanis, hogy a képviselőben eszközölt ügyletkötés a képviselő cselekménye, amely azonban a képviselőre nézve jár jogkövetkezményekkel, még semmit sem mondottunk ennek a kétségkívül rendkívüli jelenségnek az okára nézve. Ahol pedig erre nézve megkísérli a magyarázatot, ott az elmélet elveszti lábát alól a biztos talajt, és különböző, egységes fogalomba már alig foglalható ágakra szakad. Közülük legelterjedtebb az, amely szerint a képviselő cselekményei ugyan az övéi, de úgy kell tekinteni őket, mintha a képviseltéi lennének (*fikciós elmélet*⁴¹). Ez az eszközélmélethez viszonyítva fikciót fikcióval pótol, s lényegében oda kanyarodik vissza, ahol a két elmélet elvált egymástól. Pedig a keresett magyarázat az ilyen fikciók segítsége nélkül is kézenfekvő: *a képviselő útján szerződő feleknek az az akaratauk, hogy az ennek keretében végbemenő ügyleti cselekmények közvetlenül és kizárólag a képviseltet jogosítsák és kötelezzék*,⁴² s arra, hogy ez valóra váljék, a jogi lehetőség adva van a képviselőnek törvényes képviselő eset-

³² Pand. I. 205. 206. 213.

³³ Lehrbuch. I. 169. §.

³⁴ Traité elem. I. 113—114. Traité développ. I. 658—661.

³⁵ Die Vollmacht, 1900.

³⁶ Geist. IV. 177. és köv. l.

³⁷ Pand. 591. l.

³⁸ Allg. Teil. II. 333—378. l.

³⁹ Pand. I. 73—309. 313. l.

⁴⁰ Essai sur la théorie générale de la représentation dans les obligations.

⁴¹ Főbb képviselői: *Buchka*: Stellvertretung, 206. és köv. l. *Crome*: Allg. Teil der modernen französischen Privatrechtswissenschaft, 269. l. *Geny*: Science et technique en droit privé positif, III. 402. 2. és 3. j. *Labbé*: Dissertation sur les effets de la ratification des actes d'un gérant d'affaires, 11. l. *Laurent*: Droit civil, XXVIII. No. 43. 51. 60. *Pothier*: Du mandat, 87. l. *Pufendorf*: Le droit de la nature des gens, Barbeyrae ford. Bale, 1750. I. 490. *Tarrible*: Rapport. No. 10. *Unger*: System. II. 90. *Windscheid*: Pand. I. 73—309. 313.

⁴² Különösen erőteljesen hangsúlyozza ezt a francia gyakorlat: Bordeaux: 11. juillet. 1866. S. 1867. 2. 44. Dijon, 6. juillet, 1883. S. 1884. 2. 44. Cass, belg: 30. decembre. 1892. Cl. et. Boujeau, XLI. 600. Cass. fr. 17. mars. 1893. D, 1893. I. 255. Bourges, 29. juillet. 1896. S. 1897. 2. 108. Trib. Bourges, 21. juillet, 1914. Gaz. Trib. 1915. I. sem. 2. 6.

tében a tárgyi jog vonatkozó rendelkezése által adott, ügyleti képviselet esetében pedig a képviselttől nyert ily értelmű *feljogosításában*,⁴³ ami az előbbit magánjogilag képessé teszi arra, hogy az utóbbi cselekményeit a magáéival helyettesítse.⁴⁴ A távolbahatás tehát nem tárgyi jogszabály következménye, mint *Crome* véli (I. h.), hanem *ügyleti jelenség*. A felek ily értelmű *akarata* az oka — a feljogosítás, — nyugodjék akár ugyancsak jogügyleten, akár törvényen, — *Boland* helyes felismerése és megkülönböztetése szerint,⁴⁵ mindössze a feltétele. Ha ez is ügyleti jellegű, ennyiben helyes az az álláspont, hogy a képviselet útján kötött szerződésnél voltaképp nem is két (a képviselővel szerződő félre és egy másiké, mely utóbbi az eszköz-elmélet szerint a képviselté, a képviseleti tan szerint pedig a képviselőé), hanem *három* akarat találkozik, a képviselté, a képviselőé és az utóbbival szerződő másik ügyfélé. Ez a felismerés vezetett a harmadik elmélet felállítására, amely együttműködési, vagy *vegyes elmélet* (Kooperationstheorie) néven ismeretes.

3. Ez a képviselet útján kötött ügyletben megnyilatkozó akaratot részben a képviselt, részben a képviselő akaratának tekintint és pedig aszerint, amint a jogügylet tartalmának meghatározásában melyikük milyen mértékben játszik szerepet. Egészen szűkre szabott képviseleti hatalom esetében tehát a másik fél akaratával szemben elsősorban és csaknem kizárólag a képviselté áll, a képviselő szerepe pedig az eszközhöz közeledik, míg az ú. n. teljes feljogosítás (plein pouvoir) esetében a helyzet épp fordított, a képviselt úgyszólván kívül marad az ügyleten. E két véglet között az esetek legtöbbszörében viszont többé-kevésbé és az elképzelhető leg-tarkább kombinációkban mindkettőnek akaratára érvényesül, úgy hogy, mint fentebb már érintettük, eszerint a képviselet útján kötött jogügyletben nem két, hanem *három* akarat találkozik, amennyiben a képviselővel szerződő fél akaratával szemben *nem egy* ügyleti akarat áll (az eszköz-elmélet szerint kizárólag a képviselté, a képviseleti szerint viszont csak a képviselőé), hanem *kettő*: a képviselté és a képviselőé *együttesen*. Ezt vallják az irodalomban *Boland*,⁴⁶ *Boyer*,⁴⁷ *Corbesco*,⁴⁸ *Crome*,⁴⁹ *Dernburg*,⁵⁰ *Mitteis*⁵¹ és *Tartufari*.⁵² Az el-

⁴² Lényegében ezt az álláspontot vallja *Ennecerus* is (I. 169. §. 462. I.) bár ő nem a feljogosítást, hanem a tárgyi jog engedélyét (Anerkennung) hangsúlyozza, ami azonban nem elegendő, mert ez legfeljebb a távolbahatás lehetőségét magyarázza meg, nem tényleges végbemenetelét.

⁴⁴ *Reglesberger*: 591. 1.

⁴⁵ I. m. 130—131.

⁴⁶ I. m.

⁴⁷ *Essai sur la représentation dans les actes juridiques*. 1898. 38. 44. — 45, 52. 1.

mélet kiinduló pontja helyes, de a továbbiakban súlyos hibát követ el azzal, hogy a képviselt akaratát a képviselt útján kötött szerződésre vonatkozóan *ügyletinek* tekinti, holott az nem ennek, hanem a *feljogosító cselekménynek a tartalmához* tartozik. Egyébként a tan a kevertség összes előnyeivel és hátrányaival, de inkább az utóbbiakkal jár, a távolbahatásra tökéletes magyarázatot épp úgy nem ad, mint az eszköz, vagy a képviseleti elmélet, de viszont mindkettő hátrányait magában foglalja.

Részünkről ezért az általában uralkodónak tekinthető *képviseleti* elmélet ama *árnyalatához* csatlakozunk, amely kellő figyelemmel a feljogosítás hatalmasságfakasztó erejére is, a képviselt útján kötött jogügylet távolbahatásának magyarázatát a képviselt útján szerződő felek (a képviselő és a másik szerződőtárs) közös, de a fennálló képviselt révén erre jogilag képessé vált ügyleti akaratában keresi és amelyet talán legáltalában *jogosultságkifejtést* elméletnek nevezhetnénk.⁵³ Nem állítjuk, hogy ez tökéletes magyarázatot ad, még kevésbé, hogy minden gyakorlati nehézséget kiküszöböl, de mindenesetre kevésbé ellenkezik a való tényekkel, mint az eszköz, vagy az együttműködési elmélet és nem keres képzelt okokat, mint a képviseleti elmélet ú. n. fikciós árnyalata.

Megjegyzendő, hogy a távolbahatás elvi alapjára vonatkozó állásfoglalás nem pusztán elméleti jelentőségű, mert szorosan összefügg a képviselővel szerződött félnek egyrészt ehhez, másrészt a képviselthez való viszonyával. A kérdésre tehát nem ártana a gyakorlati jogélet részéről is nagyobb súlyt helyezni.

3. §. A képviselt és az üzenetközlés.

A képviselt az *üzenetközléstől* nemcsak fokozatilag, hanem *lényegileg* különbözik, az előbbi jogi,⁴⁵ az utóbbi pedig csupán

⁴⁸ De la représentation dans les actes juridiques. 1912, 77. — 80. 1.

⁴⁹ I. 456.

⁵⁰ I. h.

⁵¹ Die Lehre von der Stellvertretung. 109.—124. 1.

⁵² Della rappresentanza nella conclusione dei contratti.

⁵³ Talán erre tekintettel mondja *Grosschmid* a képviseletet *jogkörtartásnak*. Fej. I. 13. §. ** a 387—88. 1. Az ugyancsak részéről használt *érdekrábizás, érdekvédelmi pozícióba ültetés* (I. 69. §. 12. j. 704—705. 1.) kifejezések már szinte-
nebbek, részünkről helyettük inkább *cselekvésrábizásról* szólnánk.

⁵⁴ Igy *Jhering*: Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte. Jh. Jb. I. (1857.) 273—350 és II. 67—180. Az I. 277 lapon azonban az ügyletben való közreműködésről szól.

*technikai*⁵⁵ természetű közreműködést jelent a jogügylet megkötésében. Az a *Savigny* nyomán⁵⁶ eléggé elterjedt nézet⁵⁷ tehát, amely a képviselő és az üzenetvivő között a képviseleti hatalom terjedelme alapján különböztet, elvileg helytelen. Kétségtelen, hogy ha a képviselt a képviselő e hatalmát oly szűkre szabja, hogy a kötendő jogügylet tartalmának meghatározása tekintetében a képviselőnek úgyszólván semmi önállósága sincs, vagyis *Savigny* és iskolájának szavaival élve, úgy ő, mint hatalma jogilag semmivé zsugorodik, *külsőleg* alig tűnik fel többnek, mint a puszta üzenetvivő. *Jogilag* azonban ilyenkor is mélyreható különbség van közöttük. Az üzenetvivő az ügy urának kész akaratnyilatkozatát egyszerűen úgy, ahogy van, továbbítja, akár a levél, az irat, vagy a távbeszélő készülék. A levél *Duavenus* szellemes kifejezése szerint ehhez képest *néma követ*, míg az üzenetvivő *beszélő levél*.⁵⁸ A képviselő pedig az ügyletkötést *maga*, saját akaratával *határozza el* és *önön akaratnyilatkozatával* viszi végbe. Hogy ebben utasításra jár el, vagy legalább is ahhoz képest kell eljárnia, az sem akaratának szabadságán, sem azon a tényen, hogy a kötött szerződésben kifejezésre jutó ügyleti akarat az ő akarata, mit sem változtat. Az üzenetvivő valóban csak eszköz, szócső⁵⁹ (*instrumentum voluntatis*), mondhatni puszta szerve az ügy urának (velut organum et pica domini) akár a nyelve⁶⁰ vagy a szája,⁶¹ a képviselő pedig önálló jogalany, aki és a képviselt között — legalább technikailag, s egymásközi viszonylatban — az utóbbinak akarata megosztódik. Az is helytelen megfigyelés, amit pedig a *Savigny*-féle felfogást elutasító írók közül is

⁵⁵ *Jhering* a technikai közreműködőket a *Gehülfe* közös neve alatt foglalja össze és az üzenetvivőt ezek egyik alapfajának tekinti. Hogy ez megfelel a római jogi terminológiának, arra nézve l. *Scheurl*: Zur Verhandlung über die Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte, Jh. Jb. II. (1858.) 1—34. l. a 2. lapon. A *ministerium* szó használatára vonatkozó ingadozásra l. *Ihering* I. m. Jb. II. 71. l.

⁵⁶ Obl. Recht, II. 57. és köv. l.

⁵⁷ Ezt vallják ugyanis *Ruhstrat*, *Scheurl*, *Dernburg*, *Hellmann*, *Canstein*, *Boland*, *Mitteis* és még néhányan.

⁵⁸ *Duavenus*: Opp. Ed. Luc. 1746. III. 123. A római források is gyakran egy vonalba helyezik az epistola-t és a nuntius-t. Dig. II. k. 14. c. de pactis. 2. *Paulus* (Labeo). XVIII. k. 1. c. de contrahenda emtione, *Paulus*. 1. 2. §. XLIV. k. 7. c. de obligationibus et actionibus. 2. 2. §. *Gajus*. XXXVI. k. 1. c. ad Sc. Trebellianum. 37. *Ulpianus*.

⁵⁹ *Jhering* kifejezése: Jb. I. 273—350.

⁶⁰ *Zimmermann*: Die Lehre von der stellvertenden neg. gestio. 18. l.

⁶¹ *Cosack*: Lehrbuch. 211. l.

többen vallanak,⁶² hogy az üzenetvivőnél legalább az ú. n. *nyilatkozási akaratnak* (Erklärungswille) fenn kell forognia, mert valójában ez az ügyletkötési akaratól alányilag elválaszthatatlan, vele belső egységet alkotó és tőle, csupán irányában eltérő akarat is az ügy uráé, s az üzenetvivőnek nem a nyilatkozattételt, hanem az ügy ura által teendő nyilatkozatnak a körülményekhez képest eszközözlendő közvetítését, az ügy urának nyilatkozattételében való segédkezést (közreműködést) kell akarnia. Ez pedig nem jogi. hanem technikai cselekmény. A különbség tehát nem az eljárási jogosultság körében, hanem *tárgyában* rejlik, az üzenetvivőt az ügy ura nyilatkozatának átadásával bízva meg, amivel semmiféle jogi cselekményre fel nem jogosítja, a képviselővel pedig a maga személyét az ügyletkötésnél helyettesítetteti, s az utóbbinak akaratát reá kiható jogalakító képességgel ruházza fel.⁶³ *Bekker* közismert példáját tehát nem úgy kell felállítanunk, hogy „Vedd meg a lovat részemre 1.500 márkáért“,⁶⁴ hanem így: „Mondd meg X.-nek, megveszem a lovat 1.500 márkáért“, mert csak így lehet a megbízás tartalma alapján egyszerű üzenetvivőnek minősítenünk. Az nincs kizárva ugyan, hogy az üzenetközlésnek — pl. ha a küldött üzenet a címzett ajánlatának kellő időbeni elfogadását jelenti, — épp úgy, mint a képviselő közreműködésének — ugyancsak ügyletletéscsökkentő hatálya legyen, de az ügyletet ilyenkor is az üzenetküldő ügyleti akaráta, vagy anyagiasabban fogva fel a dolgot, a küldött üzenet köti meg, nem az üzenetközlésnek az átadásban megnyilvánuló cselekménye. A különbség tehát mindenképpen szembeeszo. Az *üzenetközlés* nem több pusztán *tényállásnál*, a képviselő pedig jogosítványokból álló, a képviselt jogi helyzetét alakítható hatalmasságban jelentkező jogi tartalommal bíró önálló *jogintézmény*.⁶⁵

⁶² Így pl. *Fleck*: Der Bote (nuntius). Arch. B. R. 15. (1899.) 337—414. a 341. lapon.

⁶³ Ennek felismeréséhez *Curtius* jutott a legközelebb: Die Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen. Arch. Ziv. Prax. 58. (N. F. 8.) 1875. 69—107. I. a 74. lapon.

⁶⁴ *Bekker*: Sprachliches und Sachliches zum. B. G. B. Jh. Jb. II. F. 13. (49. 1905.) I. — 58. a 37. lapon.

⁶⁵ Az üzenetközlés és képviselő viszonyára I.: *Assmann*: Der Bote. 1906. *Bekker*: I. m. *Buchka*: Die Lehre von der Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen, 1852. *Falkmann*: Die Rechtsstellung des Boten. 1908. *Fleck*: Der Bote (nuntius). Arch. Bürg. Recht. 15. (1899.) 337—414. *Franke*: Die unrichtige Übermittlung von Botenerklärungen und ihre Rechtsfolgen. 1908. *Fromm*: Der Bote. 1908. *Jung*: Erörterungen zum d. B. G. und zu den Zivilgesetzentwürfen Ungarns und Bulgariens. Jh. Jb. 69. (II. F. 33. 1920.) 30—168. a 82. lapon. *Jüngling*: Zur Lehre von

Az irodalomban ez a felfogás ma már általánosan uralkodónak mondható,⁶⁶ bár az üzenetközlés jogi rendezetlensége még mindig sok zavart és kételyt okoz. Még az a *Schliemann* részéről igen erélyesen ajánlgatott korrekció sem tudott gyökereit verni, amely legáltalább a szóbeli üzenetvivőt kívánta kiemelni az úgy ura akaratának eszközei közül, s szemben a levélhordó küldőnccel (Briefträger) képviselőnek tekinteni.⁶⁷ Nem is verhetett, mert az üzenet módja és a közlés eszköze a továbbítás és a közvetítés tárgyi természetén mit sem változtat, *Schliemann* felfogása tehát dogmatikailag helytelen.

A képviselet és az üzenetközlés lényegi különbsége eredményezi a képviselet útján, valamint az üzenetküldéssel (váltással) kötött jogügyletet eltérő jellegét, s az ügyletkötéssel adódó jogi helyzetben mutatkozó különbségeket. A képviselet útján kötött jogügylet a felek együttes jelenlétében jön létre, s az ennél lényegesebb alanyi mozzanatokat (akarathányt, valamely ténykörülmeny ismeretét, vagy nem ismeretét) a képviselő, nem pedig a képviselt személye alapján kell megítélni, az üzenetközléssel (váltással) kötött jogügylet ellenben akkor is, ha a közlés szóbelileg történik és így a nyilatkozatok egyszerre hangzanak el, távollevők között kötöttnek minősül és a hivatkozott alanyi mozzanatok figyelembjövetele szempontjából az üzenetküldő személye az irányadó. Mindkét alapvető különbségnek az a közös gyökere, hogy a képviselő szerződő fél, az üzenetvivő pedig nem az, ilyenül üzenetváltás esetében is változatlanul az *üzenetküldő* jelentkezik. Pusztán fokozati különbségek alapján milderre alig lehetne kielégítő magyarázatot adni. Az alapvető különbségekhez persze további következményes eltérések is csatlakoznak, amelyek közül itt elsősorban az ajánlat, il-

Boten und Stellvertreter. 1906. — Nem áll az, hogy *Ulpianus* a nuntium is procuratornak vallotta volna, mint a Glossa és újabban *Windmüller* vitatja (*Gruchot's Beitr.* X. 215.) mert a vonatkozó forráshely (*Dig.* III. k 3. c. 1. §.) így csak akkor értelmezhető, ha a „*sed verius*“ szavak után hozzáfűzzük az „*utrumque corrigi*“ kifejezést. Ez azonban viszont nincs összhangban az eredeti szöveggel, amelyben az *appellatur* indicativusa világosan mutatja, hogy *Ulpianus* is különbséget tett a procurator és a nuntius között. L. Curtius: I. m. 70. l. 3. j.

⁶⁶ Ezt vallja *Buchka*, *Curtius*, *Fleck*, *Jhering* (különösen határozottan: I. m.), *Kuntze*, *Laband*, *Prinz*, *Thöl*, *Unger*, *Wagerung*; *Wächter*; *Windscheid*; *Zimmerman* és még igen sokan. *Titze* korábban ugyan magáévá tette *Schlossmann*nak azt az álláspontját, hogy a képviselő és az üzenetvivő között fogalmi különbség nincsen, (*Jurist. Literaturbl.* 14. k. 135. l.) utóbb azonban ezt kifejezetten visszavonta és az ellenkező állásponthoz csatlakozott. (*Missverständnis.* 241. l. 20. j.).

⁶⁷ *Goldschmidt's Zf.*, 16. k. 4. l.

letve az elfogadás visszavonhatására nyitvaálló határidő érdekel bennünket. Míg a képviselőhöz érkezett nyilatkozat már a hozzáérkezéssel kötelezővé válik és egyoldalúan többé vissza nem vonható, addig az üzenetközlőhöz érkezésnek ily kötöttséget létesítő hatálya nincs, s a nyilatkozatot, amíg magához az ügy urához meg nem érkezik, a fél szabadon visszavonhatja.

Ez a jelenség indította *Schliemann*t arra, hogy az üzenetközléssel szemben abban lássa a képviselet karakterisztikonját, hogy a képviselő a képviseletet nemcsak a nyilatkozattételben, hanem a reá adott válasz elfogadásában is helyettesíti. Eszerint tehát a képviseletet az jellemezné, hogy a képviselőhöz intézett nyilatkozattal az ügylet hatályosan létesül, s nem kell úgy, mint az üzenetközlésnél, — az ügy urához külön nyilatkozatot intézni. Ez a nézet azonban nem általános, s uralkodónak inkább az a felfogás tekinthető, amely a képviselet főismertetőjegyét a megbízottat megillető választási jogosultságban véli felismerni és amely szerint ilyformán képviselő az, aki saját akaratelhatározásával választja ki akár az ügylet tárgyát (pl. végy egy 10—12 éves fiúgyermeknek való könyvet), akár a másik szerződő fél személyét (csináltasd meg ezt az orvosi vényt valamelyik gyógyszerárban), vagy aki bármely más vonatkozásban (pl. ha a megbízás úgy szól, hogy a megbízott vegyen meg egy bizonyos lovat, ha feltételezett tulajdonságai tényleg fennforognak, a feltételes ügyleti akarat feltétlenné alakításával) az ügylet lényeges tartalmára nézve a maga akaratát érvényesíti, ami tudvalevőleg ugyancsak két — logikailag egyformán lehetséges — ellentétes elhatározás közötti választást jelent. Mindezek a kísérletek azonban csak egyes — bár tagadhatatlanul jellemző — részleteket ragadnak ki és nem a fejére ütnek a szögnek. Ezért, ha adott esetben kétségessé válik, hogy képviselővel állunk-e szemben, vagy csak egyszerű üzenetközlővel, ezeken az alapokon ritkán lesz lehetséges a kérdést megnyugtatóan eldönteni. Szembeszökően mutatja ezt *Jhering* sokat vitatott példája: ha valaki megkéri Hamburgba utazó barátját, hogy rendeljen részére ottani szivarnagykereskedőjénél $\frac{1}{4}$ láda szivart, vajjon a barátot képviselőnek, vagy üzenetközlőnek kell-e tekintenünk? Maga *Jhering* az utóbbi mellett foglalt állást,⁶⁸ viszont *Bähr*⁶⁹ és *Curtius*⁷⁰ az előbbit vitatták. Kétségkívül ez is helyes, viszont az itt kifejtett felfogások egyike lapján sem lehet elfogadhatóan megindokolni, hogy miért. Hiszen a megbízás tartalmából épp oly kevéssé lehet megállapítani,

⁶⁸ Jh. Jb. I. 280—282. IV. 4.

⁶⁹ *Bähr*: Irrungen beim Contrahieren durch Mittelperson. Jh. Jb. IV. 1863. 286—306. a 286. lapon.

⁷⁰ *Curtius*: Die Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen. Arch. Ziv. Prax. 58. k. 1875. (N. F. 8.) 69—107. 74. l. 7. j.

hogy az ügy ura a hozzáintézendő válasznyilatkozat helyette esz-közlendő elfogadására is fel kívánta-e barátját jogosítani, mint amily kevésbé szólhatunk a tényállás alapján a megbízott bárminő választási jogosultságáról. *Bähr* ezt a nehézséget az üzenetközlés fogalmának mesterséges megszükitésével igyekezett áthidalni, szerinte az üzenetközlés, ha szóbelileg történik, a szavaknak pusztá mechanikus ismétlése csupán,⁷¹ s mihelyt a megbízott ezt meghaladó tevékenységet fejt ki, már képviselőnek minősül. Ez a felfogás azonban nem felel meg a tényeknek és nincs összhangban az élet és a forgalom felfogásával. Eszerint ugyanis a távirótszítviselőt is képviselőnek kellene tekintenünk, holott nyilvánvaló, hogy nem az. *Bähr* vitatja ugyan, hogy a távirótszítviselő is csak mechanikusan ismétli a feladott szöveget, anélkül, hogy annak értelmével törődne, hogy azonban ez a valóságban nem így van, oly köztapasztalati tény, amelyet nem kell bizonyítani. Nem marad tehát más megoldás, minthogy vissza kell térnünk a képviselő és az üzenetközlés közötti különbség gyökerére: a megbízás *tárgyának* más és más-neműségére. *Jhering* példájában az illető barátját nem azzal bízta meg, hogy nyilatkozatát adja át, hanem hogy részére ügyletet kössön (rendeljen), ezért képviselő és nem üzenetvivő. Egyébként a megkülönböztetést lényegesen megkönnyíti az az általános szabály, hogy az ügyletkötésnél más megbízásából eljáró személyt kétség esetében mindig képviselőnek kell tekintenünk,⁷² mert a képviselőt a helyettesítés *főalakja* és a forgalom benne látja annak rendszerinti, *közöség* esetét.

A másik legfontosabb különbség a képviselő útján, valamint az üzenetközléssel kötött jogügyletek között a megbízott *utasítás-ellenes* eljárásának következményeiben jelentkezik. A képviselőnél erre nézve az az alapvető szabály, hogy a jogellenes eljárásnak minden következményét a vele szerződő féllel szemben a *képviselő* tartozik viselni, s a képviseltet a képviselőnek a feljogosítás körén kívül végzett cselekménye távolbhatás útján csak akkor jogosíthatja és kötelezheti, ha az utóbbi *jóváhagyás* útján utólag a feljogosítás határait megfelelően *kiterjeszti*. Az üzenetközlésnél épp fordított a helyzet. Bár véglegesen kialakult jogszabályaink erősz-ben alig vannak, mégis elméletben és gyakorlatban egyaránt félre-ismerhetetlen az az elvi irányzat, mely az üzenetvivő minden cselekményéért az üzenetküldőt kívánja felelőssé tenni, még ha a gyakorlatban ezt bizonyos megszorításokkal enyhíti is. A képviselő és az üzenetközlés éles fogalmi elhatárolása tehát elsőrendű fogalmi szükségesség.

⁷¹ „ohne sich mit dem Sinne zu beschäftigen.“ I. m. 303. 1.

⁷² *Fleck.*: I. m. 389.

Különleges esete az utasításellenes eljárásnak az ú. n. jogosulatlan szerepcsere, amikor pl. a képviselő magát üzenetvivőnek tünteti fel és az ügyletkötésnél a másik szerződő féllel szemben igazi mivolta helyett, ilyenként jár el. Vajjon ilyenkor minek kell tekinteni, annak-e, ami valóban, vagy annak, aminek feltűntette magát? És a közreműködésével létrejött ügylet ehhez képest képviselet útján kötöttnek minősül-e, vagy üzenetközléssel létesültnek? A kérdés a helyettes *milétének* és az *utasításellenes* eljárásnak összes problémáit együttesen idézi fel.

Nézzük először az első problémakört. Arra nézve, hogy az említett jogosulatlan szerepcsere esetében képviselet, vagy üzenetközlés forog-e fenn, három megoldás lehetséges. Alapul vehetjük: 1. az ügy ura és az eljáró személy közötti *belső* viszonyt, 2. az eljáró személynek a másik ügyletkötő féllel szemben tanúsított *külső* fellépését (magatartását) és 3. a *kettőt együtt*, bizonyos közvetítő megoldás alapján.⁷³

Az 1. és 2. a. felfogások mélyén az *akarát* és *kijelentési* elmélet örök ellentéte húzódik meg. Tekintettel mind két elmélet szélsőséges voltára, ez már előre jelzi hogy feltétlenül egyikhez sem csatlakozhatunk és a helyes megoldást a 3. a. értelmében megfelelő közvetítő álláspont kialakításában kell keresnünk.

Az uralkodó felfogás ugyan nem ezt teszi, hanem bizonyos egyoldalúsággal a 2. a. nézetet vallja,⁷⁴ bár az 1. a.-nak is vannak hívei.⁷⁵ Ez azonban nem szolgálhat okul arra, hogy a 2. a. felfogás gyengéit elhallgassuk. Ez az álláspont ugyanis *dogmatikailag* kellőképp *át nem gondolt*, gyakorlati következményeiben pedig *elfogadhatatlan eredményekre* vezet. Nevezetesen:

a) Magánjogunk a képviseletet egyáltalában nem tekinti *külszerű* ténynek,⁷⁶ s ehhez képest az ennek útján létrejött ügyleteknél sem hagyja figyelmen kívül a képviselt és a másik szerződő fél közötti viszony rendezésénél a képviselő és a képviselt *belső* viszonyát. Hiszen ha így lenne, *alképviselet*, valamint *jogkörtüллépés* egyáltalában nem volnának lehetségesek. A kijelentési elméletnek az a szélsőséges követése tehát, amely a 2. a. felfogás lényegét ké-

⁷³ Ezt keresi *Mitteis* az 1. a. és a megbízási elmélet kombinációja útján, sajnos fejtegetései azonban nem eléggé világosak ahhoz, hogy a kérdést lényegesen előbbre vigyék. V. ö.: *Fleck*: I. m. 353. l.

⁷⁴ Így *Cosack*: (Lehrbuch. 256. 8. k. a.) *Fleck*: (I. m. 361.) *Karlowa*: (Rechtsgeschäft und seine Wirkung. 52. 1. 2. j.) *Mommsen* (Über die Haftung der Kontrahenten bei der Abschliessung von Schuldverträgen. 113. 1. 1. j. (*Schliemann, Unger, Zimmermann*)) I. m.

⁷⁵ Pl. *Rümelin*: I. m. 151—152 l.

⁷⁶ *Grosschmid*: Fej. II. 138. §. 35. j. 1283. l.

pező elvi álláspontban jut kifejezésre, az üzenetközléssel kötött ügyleteknél sem lehet indokolt, mert a képviselet és az üzenetközlés a fentebb kifejtett éles fogalmi különbség dacára ugyanazon jogtörzsnek, a helyettesítésnek az elágazásai és ehhez képest a hasonszerűségnek nem egy vonását tűntetik fel. Ha az álképviselő fellépésénél, vagy a képviselő jogkörtúllépésénél a jogcselekmény hatálya tekintetében nem a harmadik személlyel szemben tanúsított külső magatartás a döntő, hanem a meghatalmazásnak a képviselő és a képviselt belső viszonyán alapuló valódi terjedelme, úgy miért volna ez a magát üzenetvivőnek színlelő képviselőnél éppen fordítva? Hiszen a látszatvédelemnek az a radikális alakja, hogy a látszat — még hozzá olyan személy terhére, aki felidézésében nem részes, — egyszerűen valónak vétessék, teljesen ismeretlen magánjogunkban és az a körülmény, hogy sem az álképviselő, sem a jogkörét túllépő képviselő cselekményeinek nincs az ügy urát érintő távolbahatása, világosan mutatja, hogy hazai jogunk ennek anyagi jogi feltételét nem a külső fellépésben mutatkozó látszatban, hanem a feljogosítás *valóságában* látja, ami más szavakkal azt jelenti, hogy a képviseleti cselekmény azt, akinek nevében a képviselő végrehajtotta, tartalmilag csak annyiban kötelezi, amennyiben ezt ő maga akarta. Ezzel a dogmatikus állásponttal összhangban nem tulajdoníthatunk tehát a képviselet körén kívül sem ily hatást olyan cselekménynek, amelynél a meghatalmazásnak csak a puszta látszata forog fenn, az ügy urának feljogosítása és ebben a reá nézve idegen cselekmény alapján kötelezetté válása iránt kifejezett akarat ellenben hiányzik. Igaz, hogy a képviselői minőségét fel nem táró képviselővel szemben viszont magánjogunk a külső fellépést tekintti kizárólagos zsinórmértékül, ámde erre a mondottak lerontására nem lehet hivatkozni,⁷⁷ mert ez a képviselővel szerződött félnek nem a képviselthez, hanem a vele szerződött képviselőhöz való közvetlen viszonyát érinti. A képviselő cselekményeiből fakadó joghatásoknak a képviselőre háritásánál pedig magánjogunk következetesen a nyilvánosság elvét (Offenheitsprinzip) követi, a sem fel nem tárt, sem fel nem ismert képviselői minőség a képviselőre nézve nem jár jogkövetkezményekkel. Dogmatikailag ennek az áttörését sem tudnók az üzenetközlés színlelése esetére megindokolni, hiszen nyilvánvaló, hogy ha ezt nem képviselő tenné, akkor nem lenne a képviselőre semmi joghatással. Vajjon azért, mert ezt a minőségét eltitkoló képviselő teszi, hogyan és miért lehetne? A hasonszerűségek kutatása sem támogatja ezt a felfogást, így Fleck is, aki különben annak lelkes védelmezője, kénytelen beismerni, hogy normális tényállás mellett úgy a tulajdon, mint a bír-

⁷⁷ Így Fleck: Der Bote. Arch. B. R. 15. 337—414. a 360. lapon.

tokszerzésnél, ha az képviselő, vagy üzenetközlés útján történik, a jogosult személyében beálló joghatások nem a külső fellépés, hanem a képviselő, illetve az üzenetvivő és a megbízó közötti belső viszony anyagi tartalmához igazodnak.⁷⁸

b) Tekintettel arra, hogy a képviselő állása felelősségtelje-
sebb, mint az üzenetvivőé, az, hogy a *küldönc* magát *képviselőnek*
tüntesse fel, a gyakorlatban alig fog előfordulni. De ha előfor-
dul is, nagyobb nehézséget nem igen okoz. Mert ilyenkor két eset
lehetséges. *Vagy* — bár képviselőként saját nyilatkozata gyanánt
— *hűen* adja át a reá bízott üzenetet, *vagy nem*. Előbbi esetben
a jogkövetkezmények — az üzenetküldő személyét illetően, a távol-
bahatás folytán — a szerepcseré dacára sem lehetnek mások, mintha
a küldönc megmaradt volna eredeti szerepében, mindössze az ő fe-
lelőssége lesz súlyosabb azáltal, hogy képviselőkénti fellépése kö-
vetkeztében az ő személyében válnak jelentőssé azok az alanyi moz-
zanatok, amelyek az üzenetközlésnél az üzenetküldő személye te-
kintetében jönnek figyelembe. Az utóbbi esetben pedig álképviselő-
nek fog a képviselő szerepét játszó üzenetvivő minősülni és jogtalan
eljárását ennek szabályai szerint kell megítélni.

Annál inkább előfordulhat azonban a szerepcserének az a má-
sik alakja, amelyet példaként fenntebb felhoztunk, hogy a képviselő
a maga felelősségét csökkentendő, egyszerű üzenetvivőnek tünteti
fel magát, és ez eset, ahol a 2. a. nézet a vele járó jogkövet-
kezmények folytán nem vezet megnyugtató eredményre. Eszerint
ugyanis ilyenkor az üzenetvivő köntösét magára öltött képviselőt
üzenetközlőnek is kell tekintenünk, vagyis ahelyett, ami, annak,
ami nem, — ez pedig azzal a mindenképpen elfogadhatatlan követ-
kezményekkel jár, hogy az ügyletkötésnél lényeges, de az ő szemé-
lyéhez kapcsolódó alanyi mozzanatok elveszítik jelentőségüket, s va-
lósággal lámpával kell keresnünk ha nem is éppen azt, akinek, de a
módot, ahogy és a jogcímet, amelynek alapján valakinek az ezekért
való és egyszerűen még sem mellőzhető felelősséget a nyakába varr-
hassuk. Mindent ugyanis elvégre még azon a címen sem lehet a kép-
viselőre hárítani, hogy — mint a következmények megmutatták, —
megbízhatatlan képviselőt választott, vagy hogy annak veszélyét,
hogy nem személyesen jár el, hanem helyettesíteti magát, általá-
ban neki kell viselnie. A 84. sz. T. H.-ban is kifejezésre jutott gya-
korlat ennek határai tekintetében igen helyesen mutatja meg a kellő
mértéket, s az üzenet elferdülésének az üzenetküldőre háruló kö-
vetkezményeit lehetőleg enyhíteni igyekvő gyakorlat ugyanezen az
elvi síkon mozog. Vajjon a képviselő tévedése, megtévesztése, a jó,
vagy rosszhiszeműség szempontjából jelentős — bizonyos körülmé-

⁷⁸ I. m. 363—385. l.

nyekre vonatkozó — tudomássalbírása mássá válik azáltal, hogy pusztá üzenetvivővé „szerénykedett“? És a képviseltnak az a hibája, hogy képviselőjében megbízott, nagyobb, mint az utóbbival szerződő fél megtevésztő magatartásának súlya? Ha pedig nem, úgy miért kell ebből fakadó jogait elveszítenie? A 2. a. felfogás ugyanis okszerűen csak erre az eredményre vezethet, az üzenetközlő nem szerződő fél, nem is helyettese annak, — hogy téved, vagy nem téved, megtevésztik, vagy nem, tud és felismer-e bizonyos dolgokat, mindez a jogügylet érvényessége szempontjából teljesen közömbös. Az üzenetközlő személyében ezeket a mozzanatokat a másik szerződő fél irányában úgy, mint a képviseltnél lehetetlen jogi jelentőségre emelni, akár előnyére, akár hátrányára lennének azok. Az a körülmény, (erre hivatkozik *Fleck*), hogy a roszhiszeműségnek vannak egyéb olyan esetei is, amelyek ellen a jog védelmet nyújtani legalább ezidőszerint nem tud,⁷⁹ nem lehet ok arra, hogy mindebbe belenyugodjunk. Nyilvánvaló tehát, hogy itt más megoldást kell keresni, olyat, ami a forgalmi tisztességet tökéletesen biztosítja.

Ez nem lehet itt sem más, minthogy a kijelentési elmélet szélsőségeit lefaragva, az üzenetközvetítő-képviselőnek a másik ügyletkötő féllel szemben tanúsított *külső* fellépése mellett — *bizonyos határig* — az ügy ura és az eljáró személy közötti *belső* viszonyt a szerződőtárssal szemben is figyelembe kell vennünk, amivel kétségkívül a 3. a. közvetítő megoldások útjára lépünk. Hogy ezzel engedményt teszünk-e az akaratelméletnek, vagy sem, az lényegében igazán közömbös. Az akaratelv tudvalevőleg nem téves. dogmatikailag kellőképp megalapozott és csak olyan külső okok és következmények miatt kell szigorú követésétől eltekintenünk, amelyekben változtatni nem áll módunkban. Ez az esetleges szemrehányás tehát az uralkodó felfogás mondott értelembeni megjavításától nem tarthat vissza bennünket. Annyiban, amennyiben a forgalmi jóhiszeműség, továbbá az ügyleti akarat valóságának és hibátlanságának elve megköveteli, mindenesetre helyet kell adnunk a belső viszony figyelembevételének a másik szerződő féllel szemben is és annyit mindenesetre szabályként, s egyben a 2. a. felfogás korlátjával vallhatunk, hogy a képviselő és a képviselt belső viszonyának figyelmen kívül hagyása a képviselőnek pusztá üzenetvivőkénti fellépése esetében sem mentesítheti a másik felet a szerződés kötésnél felmerülő olyan, a képviselő személyével kapcsolatos alanyi körülmények jogkövetkezményeinek viselése alól, amelyekért a képviselő e minőségében való eljárás esetében felelősség terhelné. Itt ugyanis nem arról van szó, hogy harmadik jóhiszemű személy más rosszhi-

⁷⁹ Így pl. ha harmadik személy rosszhiszemű tanácsadással bír rá valakit a reá nézve hátrányos ügylet megkötésére. *Fleck* példája: I. m. 355—356. 1.

szeműségének következményeit viselné, hanem arról, hogy a kötött jogügylet alanyi tartalma és a vonatkozó tárgyi jogszabályok értelmében egyaránt indokolatlan, a forgalmi jóhiszeműség és tisztesség elveivel is ellenkező, egyoldalú előnyökhöz más, nem kevésbé jóhiszemű személy rovására senki sem juthat, még akkor sem, ha az ennek veszélyét felelőző, más által elkövetett rosszhiszemű cselekményben (a szerepcserében) nem is részes. Abban a pillanatban ugyanis, amelyben erre igényt támaszt, szükségképp rosszhiszeművé válik, miután rosszhiszeműségéből fakadó előnyöket — még ha a rosszhiszeműség másé is, — a jóhiszeműség sérelme nélkül tudatosan elfogadni nem lehet.

Részünkről azonban egy lépéssel még tovább is mennénk, s a magát rosszhiszeműen üzenetközlőnek kiadó képviselő eljárását az itt érintett elméletek teljes kikapcsolásával más alapon kísérelnők megítélni. Az ilyen magatartás tényállása ugyanis két mozzanatból tevődik össze, az egyik a képviselői minőség feltárásának tudatos elmulasztása, a másik az üzenetközlő gyanánti jogosulatlan fellépés. Akármelyikre helyezük is a fősúlyt, egy bizonyos, fennálló jogszabályaink szerint sem az egyik, sem a másik nem alkalmas arra, hogy a képviselő, illetve magát üzenetközlőnek színelő személy cselekményéből az ügy urára nézve fakasszon joghatásokat. Így nincs tehát más megoldás, mint *vagy a képviselői minőség elhallgatásának, vagy* — joghasonszerűség alapján — *az álképviselőnek a tényleg elért személyt érintő szabályait alkalmazni.* Az előbbieket szerint tudvalevőleg a képviselő saját személyében lesz félként jogosítva és kötelezve, míg az utóbbiak értelmében a másik fél tetszésétől függ, hogy tőle a szerződés teljesítését, vagy a jogosulatlan eljárással okozott kár megtérítését követeli-e. Tekintettel arra, hogy az összetett tényállásnak az üzenetközlés színelése a kiemelkedőbb mozzanata, részünkről az utóbbi megoldást tartanók helyesebbnek. De — ismételten hangsúlyozzuk, — az előbbi és erőszakos jogszerkesztés nélkül, semmiféle más alapon sem lehet az ilyen eljárásból az ügy urára nézve joghatásokat származtatni.

Ez az álláspont egy csapásra megoldaná mindazokat a kérdéseket, amelyek nem kielégítő megoldása miatt a 2. a. elmülethez fenntartás nélkül nem csatlakozhatunk. Amellett, hogy nem kényszerülünk többé önkényes jogszerkezetek felállítására, hanem megmaradhatunk szigorúan a tételes jog pozitív, — az álképviselőre vonatkozó — szabálytartalmainál szerencsésen elkerülhetjük így azt az 1. a felfogással még a legsikerültebb kombinációkban is együttjáró veszélyt is, hogy a megbízó megbízottját érdekhelyzetének alakulásához képest utólag önkényesen, hol képviselőnek, hol üzenetközlőnek tüntethesse fel, s ezáltal a közte és a vele szerződött fél kö-

zött kialakult jogviszony szilárdságát veszélyeztethesse.⁸⁰ És a tételjes jogi alaphoz való szigorú ragaszkodás a *milet* kérdésének megoldásán kívül kezünkbe adja az *utasításellenesség* problémájának megfejtését is: mihelyt az üzenetvivő utasításától eltér, tehát pl. a küldött üzenetet megváltoztatja, kicseréli, stb. *álüznetvivővé* válik és ennek összes figyelembejehető jogkövetkezményeit az álképviselő szabályainak joghasonyszerű alkalmazásával kell megítélni. Részünkről azért mindkettőt az *álközreműködés* általánosabb fogalmában foglalnók össze, mely álközreműködés úgy a képviselő, mint az üzenetközli részéről előfordulhat, de bármelyik részéről is forduljon elő, lényegében azonos szabályok alá esik.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy amily mélyreható különbség van egyrészt a képviselő, másrészt az üzenetközlés között, épp oly kevésbé vonhatók egységes elbírálás alá annak különböző módjai. A követ (küldönc) más, mint a levél, s mikor *Duavenus* egyiket beszélő levélnek, másikat néma követnek mondja, csupán szellemes szójátékot üz. A különbség főleg a kötöttség szempontjából jelentős, a levél írója ahhoz, amit leírt és kiadott, kötve van, a követet ellenben küldője visszahívhatja⁸¹ és a követküldés egymagában a másik fél javára sem a követtel szemben az üzenetátadás, sem a küldővel szemben a teljesítés követelhetésére jogot nem fakaszt.⁸² Addig ugyanis, amíg az üzenetet annak vivője át nem adta, nincs ügyletalapító akaratkijelentés, következésképp nem lehetnek jogügyleti hatások sem.

4. §. A képviselővel szerződő fél jogi helyzete.

A képviselt és a képviselő jogviszonya az ügyvitel vonatkozó szabályai szerint igazodik, s így a képviselő körén inkább kívül, mintsem belül áll. Ellenben szorosan a képviselő tartalmához tartozik a *képviselővel szerződő fél* jogviszonya és pedig mindkét vonatkozásban, nevezetesen *úgy a képviselővel, mint a képviselttel* szemben.

Erészben *három* főszabályt állíthatunk fel:

1. Miután a képviselő útján kötött jogügyletből jogosítva és kötelezve közvetlenül a képviselt lesz, önmagától értetődik, hogy a jogszerzés, illetve kötelezettségfakadás összes *anyagi jogi érvényesség*i kellékeinek az ő személyében kell fennforogniok. Így elsősor-

⁸⁰ Találóa mondja erre *Fleck*, hogy amit a szerződőtárs az 1. a. felfogással esetleg nyer a révén, elveszíti a vámon, I. m. 352. l.

⁸¹ Ezt a különbséget már *Hugo Grotius* is észlelte. De jure belli ac pacis. p. II. c. 11. §. 1.

⁸² *Curtius*: I. m. 72. l.

ban a jog (szerző) és cselekvőképességnek, valamint a rendelkezési jogosultságnak. Hasonlóképp az ő helyzete az irányadó az ügylet különös jellege tekintetében, az ő foglalkozása (kereskedő volta) és üzletköre döntő tekintetben, vajjon kereskedelmi, vagy magánjogi, kereskedő üzletkörében, vagy azon kívül kötött ügylet forog-e fenn. Cselekvőképtelen azért természetesen a képviselő sem lehet, mert értelmes akaratelhatározására szükség van, cselekvőképességének egyéb korlátai (pl. kiskorúság) ellenben nem jönnek figyelembe (P. H. T. 74. sz. E. H.⁸³), mert a cselekvőképességre vonatkozó szabályok általában olyan cselekvéseket tartanak szem előtt, amelyek a cselekvő saját viszonyaiban céloznak változást.⁸⁴

2. Az ügyletet ellenben a képviselő köti meg és a benne kifejezésre jutott szerződési akarat az ő akarata, az ügyletkötésnél lényeges alanyi mozzanatok, különösen az ügyleti akarat hiányait és a mindenkitől megkívántató köteles gondosság kifejtése körüli (*Grosschmid* jellegzetes kifejezése szerint ovatossági) hibákat tehát a képviselő személyének alapulvételével kell megítélni. *Grosschmid* ezt az érdekreabizás folyamányának tartja,⁸⁵ *Müller Erzbach* és *Oertmann*⁸⁶ pedig abból vezetik le, hogy a képviselt dolga megbízható képviselőről gondoskodni. Részünkről inkább a képviseleti elmélet következményének tekintjük, s abból, hogy magánjogunk világosan és teljes határozottsággal ezt a szabályt vallja, úgy véljük, joggal hivatkozhatunk arra, hogy szintén a képviseleti elméletet követi. Az eszközelméletnek épp az a legnagyobb gyakorlati hátránya, hogy a képviselő személyével kapcsolatos alanyi mozzanatok értékelését csak mesterkéltségek és nehézkes okoskodások révén teszi lehetővé, viszont az együttműködési elmélet túl sok bizonytalanságot visz a kérdésbe.

3. A rosszhiszeműség pedig akár a képviselő, akár a képviselt részéről forog fenn, egyformán figyelembe jön, — a képviselővel szemben azért, mert ő az ügyletkötésnél tényleg eljáró személy, a képviselttel szemben pedig az okból, mert a képviselet intézményével és annak szerkezetével rosszhiszeműen, a forgalmi jóhiszeműség és tisztesség rovására épp oly kevéssé lehet visszaélni, mint a jog formáival általában. A jóhiszemű és tisztességes magatartás szabálya, különben sem szorítkozik szigorúan az ügyletkötő felekre, hanem harmadik személyre is kiterjed, még inkább ki kell tehát terjednie a képviseltre, aki ugyan alakilag nem

⁸³ Ugyanígy: a. C. C. 1990 §-a.

⁸⁴ *Grosschmid* magyarázata: Fej. II. 119. §. b. 4. a, 817. 1.

⁸⁵ Fej. I. 69. §. 12. j. 704. 1.

⁸⁶ *Recht*, 1923. Sp. 75.

ügyletkötő fél, de nem is harmadik személy, hanem a képviselet sajátos jogszerkezete révén a kettő között álló *érdekelt*. E szabály alkalmazásával kell a bizonyos tényekről, a jó, vagy rosszhiszeműség szempontjából jelentős körülményekről, (pl. az árú rejtett hibáiról) való *tudomássalbírás* (scientia) kérdését is megítélni. Ennek ugyanis csak akkor van jelentősége, ha a fél a tudomássalbírásnak megfelelő magatartást (pl. eladói jogállásban a hibák felfedezését) elmulasztja, vagy vele összeegyeztethetetlen magatartást tanúsít, (pl. vevői jogállásban az ügyletkötéskor is ismert hibákat később kiderültek tünteti fel, s ezáltal saját korábbi tényével is szembe fordulva, az anyagi jog szabályai szerint őt meg nem illető megtámadási jogosultságot konstruál), ezek azonban mind a *rosszhiszeműségbe torkollnak bele*, s épp ez az oka annak, hogy a jog itt a 2. a. szabálytól eltérően nemcsak a képviselő, hanem a képviselt tudomássalbírását is figyelembe veszi. A 3. a. szabályból ez okszerűen csak a képviselővel szemben következnek, de a forgalmi jóhiszeműség törvényének a képviselet szerkezetével szemben mutatkozó magasabbrendűsége viszont a képviselttel szemben is kellőképp indokolja. Teljesen megengedhetetlen lenne ugyanis, hogy a képviselt, a képviselet intézményével visszaélve, azt a tényt, hogy valamiről (pl. az árú lényeges hibáiról) egyedül csak ő tud, képviselője ellenben nem, az ismert tényekből fakadó, a forgalmi jóhiszeműség által megszbott kötelezettségeinek (közlés!) rosszhiszemű kijáráására használhassa fel. Nézetünk szerint a képviselet jogszerkezetének a jogszabályok értékrendjébe (hierarchiájába) való ez a beállítása megfelelőbb, mint akár annak keresgetése, hogy a jogügylet tartalmára a képviselő és a képviselt közül annak volt-e nagyobb befolyása, aki a kérdéses körülményről tudomással bírt (ezt kutatja az együttműködési elmélet), akár a képviselt tudomássalbírásának figyelembevételét magához a szerződés megkötésére befolyást gyakorló *utasításadáshoz* fűződő *kivételként* fogni fel.⁸⁷ Az előbbi ugyanis sokszor sikertelen maradhat és a gyakorlatban előforduló eseteknél teljesen megnyugtató eredményekre ritkán fog vezetni, az utóbbi pedig mint szűrő, nem elég sűrű ahhoz, hogy a rosszhiszeműség és visszaélés trvaszabb eseteit is távoltarthassa.

5. §. A képviselő és a képviselt cselekményeinek összeütközése.

A képviselet, a képviselt jog és cselekvőképességét, valamint rendelkezési jogosultságát nem érinti és nem zárja ki, hogy abban a körben, amelyben a helyette való eljárásra képviselőjét feljogosította, ennek dacára *maga* cselekedjék. Előfordulhat tehát, hogy

⁸⁷ Így Szladits: M. M. I. 325.

egy és ugyanabban a vonatkozásban mindketten cselekednek és pedig vagy azonos, vagy többé kevésbé *eltérő* értelemben. Ha a két jogi cselekmény, — mint rendszerint, — nem egyidejűleg történik, az előbbi eset is felvet bizonyos kérdéseket (így főleg azt, hogy melyik cselekmény időpontjától kell a joghatásokat számitani), az igazi probléma azonban akkor merül fel, amikor a két cselekmény tartalma különböző. Megjegyzendő, hogy hasonló esetek merülhetnek fel több képviselő között is és mindkét esetben valamennyi fél a legteljesebb jóhiszeműséggel (*optima fide*) is eljárhat,⁸⁸ úgy hogy a kérdés nem oldható meg kizárólag a rosszhiszeműségre vonatkozó jogszabályok alapján.

Az uralkodó felfogás szerint,⁸⁹ ha a cselekmények *nem egyidejűek*, úgy az *első* az érvényes, ha pedig *egyidejűek* — pl. a képviselő és a képviselt nyilatkozatai egyszerre érkeznek a másik félhez, — amennyiben tartalmilag azonosak, jogilag csak egy akaratnyilatkozat forog fenn, ha pedig tartalmuk *különböző*, úgy *egyáltalában* nincs akaratkijelentés, mert a kettő egymást kölcsönösen megsemmisíti. Annak, hogy a korábban végbemenő jogi cselekmény kitől származik, a képviselőtől-e, vagy a képviselttől, jogi jelentősége nincs és *Rehbeinnek* az a felfogása, mely a képviselt cselekményével szemben a képviselő cselekményének feltétlen elsőbbségét vitatja, kellő visszhangra nem talált.

Tekintettel a képviseleti cselekmény távolbahatására, a helyes kiindulópont mindenestre az, hogy a kérdést épp úgy kell elbírálni, mintha a képviseltnek, tehát egy és ugyanannak a személynek forogna fenn több cselekménye. Vagyis sem a képviselő, sem a képviselt cselekményének nem lehet a másikkal szemben feltétlen elsőbbséget tulajdonítani, mert ez a képviselet lényegével, jogi szerkezetével és joghatásaival ellenkezik. Ezt *Riezler* kétségkívül helyesen fejt ki⁹⁰ és kivülről mások is elismerik.⁹¹ Az is világos, hogy aki egyszer bizonyos vonatkozásban meghatározott jogi cselekményt hatályosan foganatosított, az ugyanebben a vonatkozásban még egyszer érvényesen nem cselekedhetik, mindazonáltal az első cselekmény kizárólagos érvényét vitató uralkodó felfogás feltétlenül csak a *rendelkező* cselekményekre találó, az egyszer valakire átruházott tulajdont természeti és jogi lehetetlenség még egyszer akár reá, akár másra átruházni. De még itt sem olyan egyszerű a helyzet,

⁸⁸ *Riezler*: Konkurrerendes und kollidierendes Handeln des Vertreters und Vertretenen, Arch. Ziv. Prax. N.F. 48 (98). 1906. 372—419. a 385. lapon.

⁸⁹ Így a B.G.B. Prot. 4. k. 846 és köv. l. 858. l. *Planck*: 115. §. 1.

⁹⁰ I. m. 388. l.

⁹¹ Így *Crome*: System: I. 370. l. *Gareis*: Komm. I. 370. l. *Hoelder*: Komm. 115. §. 1. c.

mint aminőnek az uralkodó felfogás képzele. Az egyszer bizonyos értelemben hatályosan rendelkezett fél újabb rendelkezésre ugyan valóban nem jogosult, de ily értelmű második cselekménye a nem jogosulttól való jogszerzés szabályai szerint harmadik jóhiszemű személy alakilag származékos, lényegében azonban eredeti tulajdonszerzésére még mindig okot és alapot adhat, a második cselekménynek is lehetnek tehát jogkövetkezményei és előfordulhat, hogy az uralkodó felfogás egyébként kétségkívül szépen hangzó elvei dacára a gyakorlatban a második rendelkezés fog győzni az első felett. A különböző idejű, tartalmilag nem azonos kötelező cselekmények tekintetében pedig az uralkodó felfogás egyáltalában nem megnyugtató. Az egyik ilyen cselekmény ugyanis sem természeti, sem jogi okoknál fogva nem zárja ki a másikat, mindkettő érvényesen megállhat egymás mellett, s ha az egyiknek a teljesítése (pl. azért, mert a fél egy és ugyanazt a helyettesíthetetlen dolgot különböző személyeknek kötelezte el), a másikat kizárja, ez, mint a kötelezettnek felróható okból (a többes cselekvésből) lehetlenné vált tartozás, kártérítési kötelezettségre fordulva át, ilyenként még mindig fennállhat. Amennyiben pedig egy és ugyanahhoz a személyhez érkeztek különböző időben ellentétes tartalmú jognyilatkozatok, a többes cselekvőre hárulásból az következik, hogy a másik félre kedvezőbb, vagyis órá nézve terhesebb nyilatkozat legyen az irányadó.⁹² Az uralkodó felfogás a többesen cselekvőt azáltal, hogy a második cselekvést egyszerűen érvénytelennek jelenti ki, mind ezeknek a jogkövetkezményeknek a viselése alól teljesen indokolatlanul mentesíti, illetve a kártérítési kötelezettségre vonatkozóan elfogadható ok nélkül korlátozza azokat a nemleges szerződési érdek (negatív interesse) megtérítésére. Még az egyidejűleg érkező, tartalmilag különböző akaratkijelentések kölcsönös semmisségének tana is csak bizonyos megszorításokkal fogadható el, így ha a nyilatkozatok egymásnak logikailag ellentmondanak. (Pl. „Megveszem — nem veszem meg.“ „Eladok — nem adok el.“). Míg ellenben ha csak tartalmi különbség van közöttük (pl. „megveszem 100 Ft-ért, — tartom 120 Ft-ért“), a többes cselekvés veszélyének a többesen cselekvőre hátrítása indokoltabbnak látszik, mint az az uralkodó ál-

⁹² Lényegében ugyanígy *Riezler*: I. m. akinek a részletekre vonatkozó fejtegetéseit azonban nem mindenben oszthatjuk. Így pl. azt a felfogást, hogy ha az egy és ugyanazon nem helyettesíthető dolog kiadására végrehajtható ítéletet nyert két vagy több hitelező egyidőben ugyanannál a kiküldöttnél jelentkezik, ennek szabad választása lenne, hogy melyiknek ad elsőbbséget (403. l.) nem tehetjük magunkévá. Részünkről úgy hisszük, hogy ilyenkor az együttérkezésnek megfelelően mindkettő, illetve valamennyi javára kell eljárni, s a dologra nézve a végrehajtással kényszerű tulajdonközösség fog keletkezni.

laspont, mely mindkettőt semmisnek tekinti és ehhez képest azt tartja, hogy ily esetben ügylet egyáltalában nem jött létre a felek között. Nagyon is elképzelhető nevezetesen, hogy a másik fél az eltérő nyilatkozatok dacára indokoltan bízik az ügyletnek — legalább is a reá nézve kisebb értékű ellenszolgáltatás (ha nem is 120, de 100 Ft vételár) melletti létrejöttében (pl. ha az összegbeli eltérést elírásnak tartja), s nem tekinthetjük igazságos megoldásnak, hogy másnak a hibája miatt ilyenkor hoppon maradjon.

Részünkről ezért a korábbi cselekvés kizárólagos hatályát *valló*⁹³ felfogáshoz csak a *rendelkező*, valamint a *különböző idejű*, de *tartalmilag azonos kötelező* cselekmények tekintetében csatlakozunk, a *tartalmilag eltérő, különböző idejű kötelező* jogcselekvényeket ellenben *elvíleg* mind kötelezőnek tartjuk, s ahol ez gyakorlatilag ki nem vihető, a többsen cselekvőre nézve terhesebb, (a másik félre pedig egyben kedvezőbb) jogcselekményt tekintjük irányadónak. Az egyidejű jogcselekvények tekintetében az uralkodó felfogásnak azt az álláspontját, hogy tartalmi azonosságuk esetében jogilag csak egy cselekmény forog fenn, úgy a *rendelkező*, mint a *kötelező* cselekmények tekintetében fenntartás nélkül magunkévá tesszük, ahhoz a további nézetéhez azonban, hogy ha tartalmuk különböző, jogcselekvény egyáltalában nem forogna fenn, a *kötelező* cselekményeknél⁹⁴ csak egymást kölcsönösen kizáró *logikai ellentétük* esetére csatlakozunk. Ilyennek nem tekinthető, pusztán a jogügylet tartalmára vonatkozó különbségek esetében ellenben az ilyen többes kötelező cselekményekre is a fentti szabályt tartjuk alkalmazandónak, vagyis elvíleg mindkét jogcselekményt kötelezőnek valljuk, amennyiben pedig ez a gyakorlatban nem vihető keresztül, azt, amelyik a többsen cselekvőre terhesebb, a másik félre nézve pedig ehhez képest szükségszerűleg kedvezőbb.

Az irodalom ezeket a kérdéseket főleg az ingatlan kétszeri eladásával kapcsolatban tárgyalja, amely hazánkban is elsősorban *Grosschmid* részéről bőséges taglalást nyert. Fejtegetéseinek előterében azonban inkább a két szerző egymáshoz való viszonya áll, jöllehet a kérdés a vevőknek az eladóhoz való viszonya szempontjából is figyelmet érdemel. Ismételjük, itt úgy a többes cselekvőnek, mint mind a két vevőnek teljes jóhiszeműségét tartjuk szem előtt, mert a kérdés jellegzetes magánjogi vonatkozásai legtisztában ilyenkor tükröződnek. A fentti álláspontból következik, hogy

⁹³ Hogy ez nem műértelemben vett elsőbbség (prioritas), arra *Riezler* (I. m. 309. l.) helyesen mutat rá, ilyenről ugyanis szabatosan csak egyébként egyenlő jogok között lehet szólni.

⁹⁴ Azért csak ezekre, mert a *rendelkező* cselekményeknél egyidejű, különböző tartalmú cselekmény mindig logikai ellentétet jelent.

az eladó elvileg mindkét vevőnek egyformán köteles teljesíteni, az hogy a csak egyik által elnyerhető ingatlan végül melyik vevő tulajdona lesz, nem ezen a sikon, hanem a két szerző egymásközi jogviszonyában dől el, az eladó azonban *mindkét vevővel* szemben mindenképpen *kötelezettségben* marad, csak hogy annak, aki a tulajdont nem nyerhette el, nem a jogügylet eredeti, hanem kártérítésre átforduló, módosult tartalma szerint felel. Hogy a többes eladás egyidejűleg történt-e, vagy sem, ebben a vonatkozásban épp oly közömbös, mint az, hogy a teljesítés tekintetében az eladó melyik vevővel szemben mennyire haladt, vagyis a birtokbabocsátásnak és a telekkönyvi bekebelezésnek a vevők egymásközi viszonyában és a tulajdonszerzés (a jogcímvédelem) kérdésében oly lényeges körülményei itt nem játszanak szerepet. Természetes, hogy a viszonyos teljesítést (a vételár megfizetését) az eladó csak attól a vevőtől követelheti, akivel szemben a jogügylet tartalma szerint maga is hatályosan teljesített, tehát aki az eladott ingatlan tulajdonosává vált. Vagyis nem egyiktől se (*Cosack*), de nem is mindkettőtől (*Hellmann, Martinius, Schollmeyer*), még kevésbé csak attól, aki korábban vált az eladott ingatlannak akár birtokosává, akár telekkönyvi tulajdonosává (*Endemann*). A részünkről elfoglalt álláspont alapján tehát ez a sokat vitatott kérdés is teljesen ok és életszerűen oldódik meg, ami úgy hisszük nem kis mértékben hozzájárul az uralkodó felfogástól benne mutatkozó részleges eltérés indokoltságához.

Más a helyzet természetesen a többes cselekvésből jogot származtató fél, vagy felek valamelyikének *rosszhiszeműsége* esetében. Rosszhiszeműnek ebben a vonatkozásban elsősorban azt kell tekintenünk, aki tudja, vagy csak súlyos gondatlanságból nem tudja, hogy a többesen cselekvő csak egy kötelezettséget akar és hogy a különböző tartalmú jogcselekvényei közül melyik juttatja valódi akaratát kifejezésre. De rosszhiszemű az is, aki tudja, vagy csak a neki a fentiek szerint felróható okból nem tudja, hogy a cselekvőnek korábbi azonos tartalmú hatályos cselekvése folytán újabb cselekvésre nincs többé jogosultsága. (Kétszeri eladás). Lehet, hogy e rosszhiszeműség mellett a többesen cselekvő viszont jóhiszemű, pl. a képviselt nem tudja, hogy képviselője ingatlanát már eladta A-nak, B. azonban, akinek viszont ő adja el, erről tudomással bír. De akár ez a helyzet, akár nem, semmiképp sem lenne indokolt, hogy a kötelezettségeket egy rosszhiszemű fél érdekében többszörözzük. Ilyenkor tehát egyedül a valódi, illetve jogosult akaratkijelentést kell érvényesnek tekintenünk, mert a másik cselekvésből való kötelemfakadásnak a jogosult rosszhiszeműsége útjában áll.

Quelques problèmes de la représentation en matière des obligations.

Par LADISLAS KELEMEN, docteur en droit, professeur
à l'Université de Szeged.

L'essai analyse (Chapitre 1.) la notion de la représentation en matière des obligations et explique en détail de droit de représentation, le principe de la publicité et l'action dans le nom d'autrui (in alio nomine). L'auteur accentue la différence qui existe entre la représentation et l'action des organes d'une personne morale, qu'il compte pour l'action propre de la personne morale, en conformité de la théorie prédominante (Organthéorie). En connexion l'auteur montre les organisations socialistes et les dispositions du droit soviétique, qui les règlent.

Dans le chapitre 2. l'auteur analyse la capacité du représentant d'acquiescer des droits et d'engager des obligations pour le représenté. Après avoir cité les plus importantes théories concernant cette capacité, notamment la théorie du moyen, de la représentation et de la coopération, l'auteur trouve la cause dogmatique de cette capacité dans l'autorisation donnée au représentant et accepte ainsi la théorie de la représentation, qu'il appelle la théorie de l'autorisation.

Le chapitre suivant s'occupe de la différence existante entre la représentation et le message. Selon l'auteur le message n'est qu'un fait simple et n'est pas spécialement une institution juridique, ayant un contenu juridique déterminé. Après avoir expliqué et critiqué les différentes thèses de Schliemann, Ihering, Bähr et Curtius, — l'auteur analyse la différence, qui existe entre la représentation et le message, en ce qui concerne leurs effets juridiques. L'auteur soutient la thèse, que le contrat conclus par un représentant se considère formé entre parties présentes, mais celui conclus par un messager est à considérer formé en distance. Les conséquences de l'action du représentant actionnant contre les instructions recues sont à attribuer au représenté, mais le messager sera lui même responsable pour une telle action. L'auteur explique en détail le change illicite du rôle du représentant et du messager, et constate, que les problèmes résultantes d'une telle situation sont irrésolubles

exclusivement au fond de la relation juridique interne (existante entre le maître d'affaire et son représentant) ou externe (existante entre le représentant ou messenger et le tierce). Pour une solution juste selon l'auteur nous avons à regarder près de la relation externe la relation interne aussi, au moins en ce qui concerne la bonne foi et les vices du consentement. Par cela l'auteur se joint à ceux, qui préfèrent une solution éclectique.

En ce qui concerne la position juridique d'une partie, qui forme le contrat avec un représentant, l'essai pose trois règles principales (Chap. 4.) notamment: 1°/ C'est le représenté, qui doit avoir la capacité juridique et le droit matériel de disposer par contrat, 2°/ c'est le consentement du représentant, qui doit être valide et sans vices, 3°/ la mauvaise foi est à examiner chez le représentant et le représenté, qui tous les deux doivent avoir la capacité d'action, mais la restriction de la capacité au représentant est sans effets juridiques.

Enfin l'essai interprète la collision des actes du représentant et du représenté. L'auteur n'accepte pas le principe dominant de la priorité en ce qui concerne les déclarations obligatoires et croit, que toutes les déclarations sont valables, si l'on peut mettre en accord. Dans le cas où les déclarations sont inconciliables, sera valable la déclaration plus onéreuse pour la personne agissante multiple (c'est à dire ainsi par lui même comme par son représentant), parce qu'on ne peut pas rejeter le risque d'une telle action multiple. exceptant l'action de mauvaise foi d'un tierce — sur une autre, que la personne, qui avait multipliement actionné.

